



# Baionako Barraraino

Kanta hau bihikatu zaigu frankotan ahotsean behera, haurrak loak hartzeko orduan adibidez, edo, Baionako Barrara abiatzean, Bizkaiko Golkoaren altzo emankorrean begia pausatuz, saihetsean genituenak sosegatzeko. Abesbatza eta artista askok grabatu zuten, hala nola Amaia Zubiriak, Elaudi taldeak, Urkok, Elefteria Arvanitarekin Kepa Junkerak eta Joseba Irazokik, rock bertsio harrigarri batean...



**Itxaro Borda**

IRUDIAK: AINARA AZPIAZU "AXPI"

Ohikoan euskal lo-kanta ederrenen zerrendan aurkitzen dugu kopla sorta zohar eta labur hau. Perla preziosoaren antzera distiratsen du gure kulturaren ortzi sakonean. Edonork kanta dezake berea bailitzan, Baionan bezala Elorrion ere. Maitasunak ala bakartasunak larrutu lagunaren betazalak hezeten dira abestia aitzina doala bukaerako bertsoaren harkaitzean lehertzeraino.

Lo-kantak, umeak atsedenenaren zurrunbilora gidatzeko obratxoak, munduko jendarte guztietan aurkitzen dira, lekuak, hizkuntzak eta jaidura nahastuz, ahoskatzen, xuxurlatzen edo ezpainak mugitu gabe aireratzen direla. Ama -dagoeneko aita halaber- eta umea dira hemen pertsonaia nagusiak: ukimena eta soa bezain garrantzitsua den boza da, bien arteko komunikatzeko baliabidea. Haurren hizkerara hurbiltzearen, onomatopeiak, zintzur-soka jokoak, hiztegi bereziak erabiltzen dira eztitasunez hanturiko lotura horren gauzatzeko:

*Buba buba ñiñaño  
Haurra duxu mimiño...*

Sehaska-kantek ahozko tradizioaren atal ikusgarria osatzen dute. Hitzak eta soinua uztartzen dituen ekintza poetiko horretan bien arteko harmonia bat sortzen da, ama eta haurra, biak aldi berean sozializatzen saiatuz. Irakats tresnak ere badira alabaina. *Itsasoa Laino Dago* honetan amak haurrari erakusten dio naturako elementu ezberdinak aipatuz zenbat maite duen. Beste batzuetan umeak lo egiten ez baldin badu zer gertatuko zaion jakin arazten dio:

*Ez baduxu egiten lo  
Jinen da xakur handiño...*

Melodia, halatan errepikakorra da, marmara bat, sehaskaren kulunka neur-tuz harilkatzen dena, hizkuntza musika bihurtzen dela, gurasoak haurrekin,

uterotik atera bezain laster, soka ikusiezinez lotzen dituela. Herrialde batzuetan, amen orde, gizonezkoek dituzte lo-kantak salmokatzen, demagun Afrika erditsuko pigmearren herrietan, europar eredia ez dela bakarrik azpimarratzeko.

Lehen koplak, geografikoki kokatzen du eresia. Kanta zaharren egiteko moldea da -Lakarri, Lastur, Urtsua...- eta oraindik erabiltzen da gertakariak nehorik ahortzi ez dituen leku propioetan txertatzeko, Gaztelugatxe, Deustuko Zubia, Nebraska ala Desolation Row izan. Ziur gaude, Landatarrek beraien Euskaldun auzoei leporatzen zieten 1578ko Aturriren bahiketa finkatuko zuen Baionako Barraren eraikuntzaren ondotik sortu zela.

*Itsasoa laino dago  
Baionako Barraraino:  
Nik zu zaitut maiteago  
Txoriak bere umeak baino!*



Itsasoa laño dago, bare alegia aroa agudo aldatzen den arren, orduko erabakitzailen nahikundez moldaturiko ingurune maritimo horretan. Erromatarren denboretan Capbretonen eta Erdi-Aro garaitik hara Port d'Albreteko portuan itsasoratzen zen Aturri, joan etorrian, delta heze eta bihurri nagituz. Noizbehinka, Baionatik edo Angelutik zulatzen zuen itsasora, hala nola 1164an.

Baina ez zuen irauten eta Baiona pobretzen zihoan. Frantziako Charles IX erregearen zaleak ziren Lapurdiko jauntxoek behin-behineko erabakia hartu zuten. 1578tik aitzina, ondorioz, Escoriala marraztu zuen Louis de Foix arkitektoaren zuzendaritzapean ibaia desbideratu zuten, aho berria gaurko Bokalen irekiz. Baionako Barra orduan luzatu zen, hasierako egurrezko egitura

XIX. mendean harri gotorrez indartuz. Duela hiru urteko galernek barra mugiarazi zuten eta blokeak ekarri zituzten oinarriak finkatzeko.

Sehaska kanta hau irakurtzean, kantatzean, gauza batez ohartzen gara: orokorrean sinesten dena gezurtatuz, euskaldunak betidanik izan dira berritasunak ohoratzeko eta integratzeko prest, musikak, dantzak, hitzak, teknikak –trena, autoa, traktoreak– edo eraikuntza ikusgarriak. Baliteke halaber Aturri Baionaren esku uzteko lanak hain harrigarriak izatea non hauek edonon, edonola, aipatzea ezinbestekoa zirudien garaikideei.

Poeta ezezagunak zizelkatu elegia saila itsas giro beratz batean troxatua datorrigu. Argi dago uraren funtzioetatik bat amodioa sinbolizatzea dela, naturaren oparotasuna, ama-ontziaren gozotasuna eta harreman amakoia. Urak

» Irakats tresnak ere badira lo-kantak. Honetan amak haurrari erakusten dio naturako elementu ezberdinak aipatuz zenbat maite duen





garbitzen gaitu, urak biltzen gaitu, gure herria itsasoak azpiltzen du, ibaiak eta iturriak anitz dira Euskal Herriko lurretan. Baionatik Angelurako edo Bokalerako behialako larre gazietan haizeek bulkatu etxe bakartia irudika dezakegu, supazter zokoan sua, kanpoan gau zohardia eta barnean ama-haurrak lo ezin, aita eta gizona urrun dutelako, arrantzara, lanera edo gerrara joana:

*Aita gutaz oroit dago  
Lainopean gaueraino!  
Nik zu zaitut maiteago  
Arraintxoek ura baino!*

Amak, loaren zurrumbilora eraman nahi duen umea, mutila ala neska den ez dakigu. Haur bat da, soilik, azalpen gehiagorik gabe. Azken aurreko koplan aipatzen den aingeruño kuttunak ere ez du haurren generoa zehazten. Gauak eta itsasoaren hurbiltasunaren sentsazioak ezaugarriak ezabatzen bulkatzen du bertolaria. Poesia, laino giro laño horretan erraldoi altxatzen da.

Kantaren sortzaileak konparaketak baliatzen ditu bere diskurtsoaren zurkaizteko. Ama horrek bere haurra, txoriak bere umeak baino maiteago duela aldarrikatzen da hemen: erkaketaz gain, superlatiboa ondorioztatzen da kopla bakoitzaren hondar bi lerroetan. Halaz, olerkiko maitasunaren absolutua seinatzen dabil egilea, etengabe.

Metaforak bi alorretan garatzen dira, batetik familiare domestikoan eta bestetik kosmosaren espazio mineralean, txikitasunetik handitasunerako norabidean. Aitaren aiduru daude, afaria sutan dago, gauaren amultsuan:

*Afaria sutan dago  
Bero-bero sarridiño:  
Nik zu zaitut maiteago  
Egur onak sua baino.*

Abere urriak izendatzen dira: txoriak eta arraintxoak. Airea hegaztientzat eta ura arraintentzat hil ala biziko elementuak direla argi uzten du testuak. Supazterean erretzen dabilta suaren kalipua biderkatzen duten egur onak. Janariaren eta egoitzaren berotasuna ziurtatzen dute, guraso bakarreko familia horren zortea gerizatuz.

Intimitatetik kosmologiaren mailara igarotzen da poeta izarrak, ilargia eta iparretik hegora hedatu ortziaren boro-



» 1578tik aitzina, Escuriala marraztu zuen Louis de Foix arkitektoaren zuzendaritzapean ibaia desbideratu zuten, aho berria gaurko Bokalen irekiz. Baionako Barra orduan luzatu zen, hasierako egurrezko egitura XIX. mendean harri gotorrez indartuz

» Orokorrean sinesten dena gezurtatuz, euskaldunak betidanik izan dira berritasunak ohoratzeko eta integratzeko prest

» Umea lotan dela emakumeari egia-  
ren aitortzeko ordua datorkio. Sehaska balantzatzan duen neurrian bizitzaren oinarritzko ezaugarriak irakasten dizkio: abandonua, bakartasuna, maitasunaren iraupena ororen gainera

bila aipatzen dituenean. Iparrak hegoren premia du izateko, berdin ilargiak gauarena, distiratzeko.

*Izar xuriz mila dago  
Iparretik hegoraino:  
Nik zu zaitut maiteago  
Ilargiak gaua baino.*

Baionako Barrara doanak ardura, itsaso lasai eta nagi ikusteko aukera dauka, Bokaleko zein Angeluko ezpondatik. Larrazkeneko uhin basatiak harrotzen direnean aldiz, Aturri hegiak eta itsas ahoko eremuak nahas dabilta, lanjeros, beldurgarri, bitza ttantta gaziak denetan barreiatzen direla haizearen eraginez.

Ama bakartiak supazter izkinan haurrari xuxurlatzen dion lo-ahaidean ere, bukaeran agertzen da galerna, egoeraren funtsaren harkaitza:

*Orai haurra hor lo dago:  
Lo egizu, aingeruño  
Nik zu zaitut maiteago  
Zure aitak nihaur baino.*

Umea lotan dela emakumeari egia-  
ren aitortzeko ordua datorkio. Kantaren tristura nabaritzen da, malenkonia, nostalgia, hasierako laino trinkoaren moduan, guztia setiatzen duela. Haurrari sinetsi arazi zion aita hark beraietaz oroitzen jarraitzen zuela, errealitatea arras bestelakoa izanagatik: aita joana da, ama hura ez du maite. Sehaska balantzatzan duen neurrian bizitzaren oinarritzko ezaugarriak irakasten dizkio: abandonua, bakartasuna, maitasunaren iraupena ororen gainera.

Itsaso ertzean harilkatu kanta haue-  
tan ama-haurraren arteko amodioaren samurtasunak utzikeriaren minak ez-  
titzen ditu, egunerokotasunaren isuria baimenduz:

*Nik zu zaitut maiteago... ■*